

ט"י יספור הגדולים כהם שמיים כך כלומר לזיון יהיו מן השארים כלומר דור החדש שגור
בחוץ ילארץ או מן האבות שחוללו אורו הדור — מן חולל אילנות — הכלל כל מעיני
כלומר מקור המשפחה, הכנס — כמו בזהלים סיח ד ממקור ישראל. ט"ז כממין גמיר
רודס. עין ט"ז בארץ — כלם יספור ד כך כלומר שיכנו כך וישנו מלכות פזורים.
מעבד באשם אלל דיא פערשטרייטעטן איזראעלישען, ביא דענען אין דער
פאלקסצעהלונג אנגעמערקט ווארדע: „דיזע זינד דאָרט אונד דאָרט
נעב אָרען" מענען זיא יונג אדער אלט זיין, קורץ מיינע אללע שטאמטשער
וואנדטען, צי דען דיינגען אָ ציין צעהלען!
ואל התמה על האויף הנמטה במלך שרים כי נמצא הכנה דונפחות כאלה במהלים.

דברי בקרת.

- (1) כ"ה החנוך הובאה ב"ה ערב י" כ"ה מזה חליט: „וכשמו חשבע, מ"ע להשבע
בשמו ב"ה בעת שנאמר להחיות ולקום דבר וכו' לפי שיש בזה גדולה במקו י"ה והגבורה
והרוממות" וכו' ע"כ, וזאת היא כידוע דעת הרמב"ם ז"ל. והעיר ש"י הגאון מ' יעקב סיק וז"ל:
„מזה ליתן פסח בלא הכרה דברים הללו במקורם ב"ה ואחזק י"י י"ה דכתיב ל"ב וכשמו
חשבע, עכ"ל. ואם בוא אל הכין, דיל המקור אשר ממנו נובע. ענין שבועת אמה, ב"ה שעת
הגמ' בחמ' המורה נ"י ע"כ, נמצא שם אף בני הכרובים יחדו. לדרשה, הא' לענין שבועה לקיום
המטה, והב' לענין שבועת אמה; אבל משם אין הכרח איוו קסוק מן השנים מורה על הענין
האחר ואיוו על האחר, וע"י היפך ב"ה רביי שם ד"ה הכתוב קרא וכו'. ואולם יען אשר לפי
דעת הרמב"ם והחנוך הוא חיוב להשבע בעת האורך, מן העפעס כי הוא עליו וכבוד לשמו יח',
הנה משהבר לזכו, כי על החיוב הזה מורה ביתר שאף הכתוב ב"ה. עקב אשר שם נסמך לו
הפסוק „הוא הלהק" מה שאין קן ב"ה' ואחזק. וכאשר בימותי בפסרים ומלחי. כי בעקב
הדבר כבר קדמי חכם קדמון הנה לגדי על דברי הראש"ע שכתב: „וכשמו חשבע, ב"ה
כאשר מפורש" עכ"ל, פירוש הרי"ב נראה בעל מקור חיים וז"ל „ויש' אומר כאשר פטורם בפסוק
„הוא חלהק" ואחזק חייב לעשות ק" ע"כ. ונסתלקה בזה סמיתה בג' מהר"י ס"ק ז"ל.
אמנם נפלאה היא בעיני מדוע לא הביא הגאון הגיל אף חמיקתו במקורם על ש"ה
חליט להיות יראה ש"י על פניו שנאמר אף ה' אלהיך חירא, ובמו קן על מזה חליט. לעבוד
אף ש"י ש"י ואורו מעבוד. והנה ב' מצי' אלה מובאות נ"ב ב"ה החנוך ב"ה עקב, ועלען
מצדק היפך הקבוא: לפי לא רין להן בעל ס' החנוך מקום ב"ה' ואחזק אשר שמה כבר
נזכרו במקרא אלה בני המזויים? וז"ע.
- (2) שם' ברכו כ"ט, ע"כ. י"ד המהלך וכו' ואזא הוא השלם קגרה ר' אליעזר אומר:
עשה רעוק בשמים ממעל והן נחת רוח לירחיך מתחת והסוב בעיניך עשה בא"י שומע תפלה.

ר' יהושע אומר שמע שועת עמך וכו' ר"א ז"ל אומר שמע נעקת עמך יכו' וזכ"ה שועת פי רבי לשון גניחה יותר מתפלה, ועל זה כתב מהרש"א ח"י חזקות, חפשי דגם זכ"ה ז"ל שמע תפלה עכ"ל ע"ש. ולי נראה כי לפני רש"י ז"ל היחה הגירסא כאשר הוא לפנינו בנוסח כתי' מינכטן הגדפס בדקדוקי סופרים: ר' יוסי אומר שעה תפלה עמך ישראל ועשה מהר בקצתם ברוך שומע תפלה ר' יהושע אומר: שעה שועת עמך בית ישראל ע"כ, ולפי זה היחה בוונת רבי ז"ל ברורה כי היחה שועת' בדברי ר' יהושע היא לשון גניחה יותר מן היחה תפלה' המזכרת בדברי ר' יוסי. ומן ההימיה כי כבוד ידידי המנוח הרב המוסלג בעל דברי סופרים לא העיר על זאת בהנהגותיו.

(3) החכם המפורסם ד"ר י"ט זנן בס' תולדות רש"י העיר על פירושו לשמוע ייב, י"א, על שם דבר "ספח": ד"א דרך דלוג וקפיה זכר לשמו שקדיו ספח, וגם ספק"א לשון פסיעה עכ"ל, ועל זה כתב הח' הג"ל ז"ל נראה ששורש ספח בעברית (יחזקאל פ"ז, כ"ה) ההעכו צמיח לפרש כן מלה יוניה ע"כ, והחכם מ' שמאון בלאך בהערותיו לספר הג"ל המה על הרמב"ם כי העתיק בציוריו את פירוש רבי' מבלי העיר על השגיאה הזאת ע"ש.

ואולם אנכי חמה על שני ההכמים האלה, איך נחמלם מהם כי בוונת רש"י ז"ל לא היחה כלל וכלל על המלה היונית, כי אם על לשון חזן מולדתו נפתח la Pâque, אשר שם בזמן רש"י, ועוד כמה מלות שנה אחריו היו כותבין את המלה הזאת Pasque, ואך בזמן מאוחר מאוד שנו אותה והשמיטו את האות s, וכמו כן קרה גם להרבה חיצות נרפחיות, כן הגה אשר קבלה לשון נפתח מלשונות אחרות קדמוניות, ועל החסרון הזה יתן עדיו הטעם Circonflexe על אות â. ורש"י ז"ל בפירושו נתן פעם להעתיק "ספח" אל, פסק"א ר"ל Pasque בל"י יתן כי לדעתו יסוד החיצה הזאת, השם pas הנהו אשר הוראתו באמת ג"כ לשון פסיעה. כן נראה לי ברור בכוונתו.

גם בראש שנה החכם המפורסם הג"ל בחשבו על מקצת חיצות לוועזת אשר הובאו בפ' רש"י כי הן משפת אשכנז, ואמנם הן נרפחיות. ואלה דברי החכם הזה בספרו הגדול: "דברים יידי, ה', ואקו והוא, אשפנבוקי (Steinbock) וכו' בנ"י (?) ד"ה, כ"ו, על שם יעל, ואינו מזכיר שמו בלי נפתח, אף לא כי אשכנזית היא?

"איכה ג', י"ג, בני אשפתו וכו' שקורין קוכירא (Köcher) ואינו מזכיר באינו לשון? "קבלה ייב, ג' (נפין עי') והתעורו וכו' שקורין קראנץ (Krampf) ג"כ לא באינו לשון? עכ"ל. והנה על כל האמור בזה יש פירכא, והקורא המטיל יכריע:

(א) אשפנבוק לדעתי כיוון רש"י רק על המלה הנרפחית bouc-estain אבל המעתיקים השמיטו את האתרה, והפכו אותה מסיפא לרישא. ולפי זה גם סרה הזרות באות האלף אשר בראשה, ובאות ויו בהכרת בוי"ק אשר אין להם ענין כלל למלה האשכנזית Steinbock.

(ב) קוכירא. אף הלעז הזה הועתק בטעות ונריך להציג אותו הרי"ש לפני אות הכיף והיא מלה carquois בל"י, ולא ל"א, וראיה נחת לראת כי בפ' רש"י ישעיה כ"ב, ו'. וגם מיט, ב', מובא ג"כ קוכירא, אבל בהוספת ל' "בלעז". אשר כידוע אף רגל על לבנו בהבדיל חוץ ביאורו מלות נרפחיות. וכפי הנראה לי מורה גם לשון "שקורין" בדברי רש"י כי הכוונה לל"י ובה השתמש ג"כ באיכה ג', י"ג. (עי' סוכה ל"ב ע"א ד"ה בוכיח).

(ג) קראנץ, איננה מלה אשכנזית אף היא, אכן היא נרפחית (crampe) אשר גם לה ההוראה המדוברת, וגם פה הוסיף רש"י חיצה "שקורין". והסירותי בזה את חתימת החכם ד"ר זנן למה לא הזכיר רש"י באינו לשון כי כל החיצות האלה נרפחיות הן. וד"ל.

4) במה' אסתר א', ב'. כחב הראציע: ופעם כבצח המלך אחשורוש, שזקם ממלחמות הודו וטע' כי גבור היה, וככה כתוב במגלה עריל וזה לשון החכם הטודע מ' רפאל פירשטנערהאל צביאורו פתוחי חוהם על פי' הראציע לאסתר: לא ידעתי אנה כתוב במגלס שאלחשורוש היה גבור? ואולי כוונתו על מס' מגלה, והדברי רב שם (מגלה יאל, ע"א) עכ"ל. ובמה"כ אישהמיסחיה כי כתוב ערוך הוא לפנינו אסתר ח', ב'. וכל מעשה חקסו וגבורתו, אשר אליו כיוון הראציע. ואחרי כהני זאת שמחתי כראותי במהדורא חנינא לפי' ראציע על אסתר, אשר ידידי היקר המוילא לאור בלודון החכם העלה כמד יוסף צעדנער רע קרא לה שם "ויוסף אברהם" שם א' ב' בימים ההם וגו'. וז"ל הראציע שם: פעם זה אכחוב כי לא ישב על כסא המלוכה שימלא מנוח רק אחר מלחמות רבות שהיו לו. וככה כתוב באחרונה: וכל מעשה חקפו שנלחם ונלח עכ"ל.

אברהם הכהן.

פאזען.

מדבר שחבירו מוכיח עדיו.

והיא מדה כיב בברייתא דל"ב מדות דרבי אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי.

הרציה קאצינעלינצויגען ז"ל מוילנא צעסער "חייבות עולם" שהוא פי' ברייתא דל"ב מדות דריא בנו של ר' יוסי הגלילי, במדה כ"ב "מדבר שחבירו מוכיח עליו", הולך ומונה המקראות שהוא ז"ל מלאם מקוררים במדה "מוכך עצמו ואחר עמו"; והביא ג"כ כמה מקראות שסיכסם במדה פייע וואיע מהוסך. וז"ל שם: "וכמו כן מצינו מ"ע וואיע מהוסך כאשר ביארחי (ביחזקאל ז' י"ג). כי המוכר אל הממכר לא ישוב, ועוד בחיים חיהו, כי חזון הוא אל כל המונה לא ישוב, ואיש צענו חיהו לא יחזקו, והוא קשה להולמו; אבל הגדלה שבי חייבות לא יחזקו פיכים ג"כ אלל בחיים חיהו, וכן שיעורו: כי המוכר אל הממכר לא ישוב, ואיש צענו חיהו לא יחזקו כי חזון וכו' לא ישוב, ואיש צענו חיהו לא יחזקו כמ"ש (בשמואל ב' כ"ג) אמר אלהי ישראל ל' דבר טור ישראל אשר חייב לי מוסב ג"כ לראש הססוק, ובמדע איכה ע"ס מפי עליון אמר ר' צרכי מה יחזקו אדם על הי העולמים אם מבקש הוא להחזקו גבר על חסאיו, הרי שדרשו ע"ס מויע וואיע מהוסך עכ"ל. ועוד כחב שם להלן וז"ל: "וב"כ שם (משלי י"ג א') בן חכם מוסר אב ולן לא שמע גערה שיעורו ע"ס מויע וואיע מהוסך בן חכם שמע מוסר אב ולן לא שמע גערה" עכ"ל. גם רש"י ז"ל פי' לשעמים ע"ס מויע וואיע מהוסך, כמו: ("יעי' מ"ה ח') "הרעיוו מים ממעל ובחקים יזלו דק" שחיבה, דק" נמשכה גם לפניה: "הרעיוו שמים דק ובחקים יזלו דק" ע"ס. גם מהר"ב ז"ל צביאורו לס' חללים על פסוק "אלהים להצילי הי לעזרתי חובה" (הללים ע' ב') יאמר וז"ל: "חובה" מוכך עצמו ואחר עמו, להצילי ולעזרתי עכ"ל. עוד צביאור ע"ס "אין נחששו עשו נבעו מצטווי" (עובדי' א' ו') וז"ל: "נחששו עשו, הסר מצטווי וכוונך על הקרוב לו" עכ"ל והוא ג"כ מויע וואיע